

МУЗЫЧНАЕ Выхаванне як сфера развіцця эстэтычнай культуры малодшых школьнікаў

А. С. Бойка, С. М. Пацкевіч,
БДПУ (Мінск)

Анотацыя. У артыкуле разглядаецца музычнае выхаванне як комплексны працэс, які рэалізуецца ва ўзаемадзеянні з музычным навучаннем і развіццём.

Ключавыя словы: эстэтычнае выхаванне, эстэтычная культура, музычнае выхаванне, метады музычнай педагогікі.

Эстэтычнае выхаванне – гэта працэс мэтанакіраванага педагогічнага ўздзеяння, накіраваны на выпрацоўку і ўдасканаленне ў чалавеку здольнасці ўспрымаць, разумець цудоўнае ў мастацтве і жыцці, ацэньваць яго, ствараць прыгожае і ўзнёслае. Мэтай эстэтычнага выхавання з'яўляецца фарміраванне эстэтычнай культуры асобы.

Улічваючы асаблівую значнасць мастацтва ў жыцці грамадства і чалавека, своеасаблівай дамінантай эстэтычнай культуры асобы з'яўляецца яе мастацкая культура, узровень якой залежыць ад ступені мастацкай адукаванасці, шыраты інтарэсаў у сферы мастацтва, глыбіні яго разумення і развітай здольнасці ацэнкі мастацкіх вартасцяў твораў.

Аснову мастацкай культуры асобы складае яе стаўленне да мастацтва: ўменне ўспрымаць творы мастацтва і даваць ім эстэтычную ацэнку, веды ў галіне мастацтва, патрэба ў зносінах з мастацтвам, а таксама здольнасць мастацка-творчага самавыяўлення ў тым ці іншым відах мастацтва.

Фарміраванню мастацкай культуры навучэнцаў, у першую чаргу, спрыяе вывучэнне прадметаў мастацка-эстэтычнага цыкла ў пачатковай школе: літаратуры, музыкі, выяўленчага мастацтва.

Музычная адукацыя з'яўляецца неад'емнай складовай часткай агульнай адукацыі. Гэта – духоўны вопыт чалавецтва, назапашаны і захаваны ў музыцы, які спрыяе ўсебаковаму і гарманічнаму развіццю асобы дзіцяці.

Сучасная музычная педагогіка разглядае тэрмін «музычная адукацыя» як комплексны, які ўключае ў сябе музычнае выхаванне, музычнае навучанне і музычнае развіццё. «В узком смысле под музыкальным воспитанием понимают воспитание, прежде всего определенных качеств личности учащихся, в широком смысле – это нравственное, эстетическое, художественное воспитание» [1, с. 7].

Вялікія пазнавальныя і выхаваўчыя магчымасці музычнага мастацтва з'яўляюцца асновай тэорыі музычнага выхавання дзяцей. Пазнанне і засваенне свету праз мастацкі музычны вобраз узбагачае асобу дзіцяці, уздзейнічае на яго эмацыйны і вобразны ўнутраны свет. Дзеці малодшага школьнага ўзросту востра адчуваюць цудоўнае і цягнуцца да яго. Зносіны з музычным мастацтвам маюць для гэтага неабмежаваныя магчымасці. На ўроках музыкі ў працэсе сістэматычна арганізаванай музычнай працы дзеці набываюць уменне слухаць музыку, разумець яе змест, форму, круг вобразаў, запамінаць і пазнаваць яе. Знаёмства дзіцяці

з музыкай, з яе багатай вобразнасцю і сродкамі выразнасці далучае яго да міру прыгожага, садзейнічае жаданню ўносіць музычнае мастацтва ў свой побыт.

Мэтай музычнага выхавання малодшых школьнікаў з'яўляецца фарміраванне музычнай культуры, якая ўключае эмацыяна-каштоўнаснае стаўленне да музычнага мастацтва, развіццё здольнасці ўсвядомленага ўспрымання і цікавасці да музыкі, фарміраванне ведаў, уменняў і навыкаў пры ажыццяўленні музычна-творчай дзейнасці.

Рэалізацыя гэтай мэты павінна ажыццяўляцца праз сістэму ключавых задач пазнавальнага, камунікатыўнага і сацыяльнага развіцця малодшых школьнікаў. Дзеці спазнаюць свет, асвойваючы розныя віды музычна-творчай дзейнасці, набываюць здольнасць да суперажывання, да спагады, эстэтычную ўспрымальнасць. У працэсе музычнага ўспрымання вучацца слухаць, аналізаваць, разважаць пра музыку, знаёмяцца з музычнымі карцінамі свету. Знаёмства з сусветнай музычнай класікай дазваляе малодшым школьнікам далучыцца да музычных традыцый і каштоўнасцей сваёй краіны і народаў свету.

Сучасная музычная педагогіка абапіраецца на агульнапедагагічныя прынцыпы, якія з'яўляюцца зыходнымі пры арганізацыі і рэалізацыі музычна-педагагічнага працэсу. У музычнай адукацыі сфармуляваны і спецыфічныя прынцыпы, такія як тэматычнае пабудова праграм па музыцы, прынцып гістарызму, прынцып цэласнасці ўрока музыкі, прынцыпы імправізацыі і мастацкасці.

У педагогіцы музычнай адукацыі, спецыфіку якой вызначае музыка як мастацтва, у значнай ступені сціраецца грань паміж метадамі музычнай адукацыі і музычнага выхавання, паколькі кожны з іх, як правіла, выконвае і адукацыйную, і выхаваўчую функцыі.

У музычнай адукацыі прымяняюцца як агульнапедагагічныя, так і спецыфічныя метады. Метад параўнання ва ўсіх яго разнавіднасцях прадугледжвае назіранне за музыкай, вызначэнне сродкаў музычнай выразнасці, напрыклад, характару руху мелодыі, дынамікі, тэмпу, тэмбру, рытму і г. д. Славесныя метады – гутарка аб характары творы, апавяданне пра жыццё і творчасць кампазітара, тлумачэнне асноўных жанравых асаблівасцяў музыкі. Широка выкарыстоўваецца і наглядны метад, які ўключае назіранне за развіццём музычнага зместу, працу з літаратурнымі крыніцамі (падручнікамі, працоўнымі сшыткамі, энцыклапедыямі), відэаінфармацыя (прагляд фрагментаў з опер, балетаў, рэпрадукцый, фатаграфій і г. д.). Пазнавальную дзейнасць у працэсе музычнага выхавання можна арганізаваць пры дапамозе тлумачальна-ілюстрацыйнага, рэпрадуктыўнага метадаў, метаду праблемнай сітуацыі, метаду праектнай дзейнасці.

Да групы спецыфічных метадаў музычнага мастацтва адносяцца ўласна музычныя метады, якія накіраваны на развіццё музычнага мыслення школьнікаў, служаць мэтам і задачам музычнага выхавання дзяцей: метад эмацыянальнай драматургіі, метад мадэлявання мастацка-творчага працэсу, метад стварэння кампазіцыі. Пры арганізацыі музычных заняткаў малодшых школьнікаў, як правіла, розныя метады прымяняюцца ў залежнасці ад відаў музычнай дзейнасці дзяцей, тыпу ўрока, а таксама канкрэтных адукацыйных і выхаваўчых задач.

Чым больш разнастайны запас музычных уражанняў дзіцяці, тым больш у яго магчымасцяў для ўваходжання ў свет музыкі, для знаходжання зразумелых і цікавых яму музычных уражанняў. Яго музычна-слыхавы вопыт павінен абапірацца на народную, акадэмічную

(класічную і сучасную), духоўную, а таксама на сучасную папулярную лёгкую музыку. Традыцыйна ў змест заняткаў уваходзіць вакальная, інструментальная, вакальна-інструментальная, а таксама праграмная і непраграмная музыка. Пры гэтым, несумненна, аснову музычнага рэпертуару павінны складаць музычныя творы, якія ўваходзяць у залаты фонд сусветнай музычнай культуры.

Веды пра музыку ўключаюць уяўленні аб стылях, кірунках і жанрах, а таксама аб функцыях і ўмовах існавання музычнага мастацтва. У аснове ўсёй сістэмы ведаў пра музыку ляжыць паняцце аб інтанацыйнай прыродзе музычнага мастацтва, што дапамагае дзецям назіраць развіццё музычнай думкі і разумець характар музычнага выказвання. На ўроках музыкі малодшыя школьнікі знаёмяцца з асноўнымі жанрамі музычнага мастацтва, відамі музычнага выканальніцтва, музычнымі інструментамі, гісторыяй стварэння музычных твораў.

Музычныя ўменні абапіраюцца на ведаў пра музыку і фарміруюцца ў працэсе яе жывога ўспрымання. Гэта адбываецца ў выніку слухацкай дзейнасці, якая дазваляе ўспрымаць музычную інтанацыю, эмацыйна адгукацца на ўтрыманне пачутага твора і выканальніцтва, які ўключае спеў, ігра на музычных інструментах і пластычнае інтанаванне.

Музычныя навыкі, якія набываюцца школьнікамі, звязаны з пеўчай дзейнасцю, іграй на музычных інструментах і з музычна-кампазіцыйнай творчасцю, заснаванай на найпростай мелодычнай і рытмічнай імправізацыі.

Задача агульнай музычнай адукацыі – сфарміраваць цікавасць не толькі да выніку, але і да працэсу музычнай дзейнасці, калі перад навучэнцамі адкрываецца творчая прырода музыкі, шляхі і спосабы яе стварэння, выканання і слухання.

Музычнае мастацтва з'яўляецца неад'емнай часткай чалавечай дзейнасці, дзе асоба дзіцяці можа цалкам раскрыцца і сфарміравацца толькі пры дапамозе і ўдзеле мастацтва. Музычнае выхаванне малодшых школьнікаў патрабуе сістэматычнай і граматычнай арганізацыі і з'яўляецца часткай прафесійнай дзейнасці, якую вядуць педагогі пачатковай школы, выхоўваючы гарманічна развітую асобу.

Значнасць падрыхтоўкі будучага настаўніка пачатковых класаў да ажыццяўлення дзейнасці па мастацкаму і музычнаму выхаванню дзяцей вызначаецца тым, што амаль у кожны прадмет пачатковай школы, а таксама ў розныя формы выхаваўчай работы з навучэнцамі ўключаецца мастацтва і розныя віды мастацкай дзейнасці. Таму настаўнік пачатковых класаў валодае ўнікальнай магчымасцю фарміраваць музычную культуру асобы дзіцяці і далучаць яго да музычнай культуры грамадства.

Літаратура

1. Теория музыкального образования : Учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений / Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 336 с.